

Vapaaehtoiseksi ruoka-aputoimintaan!

Perehdytysopas

Sisällys

Vapaaehtoistyöntekijöiden perehdytysoppaan tarina	5
Ruoka-avun eri muodot ja toiminnan järjestäminen	6
Ruoka-apua elintarviketurvallisuudesta tinkimättä	12
Ruoka-avun paikalliset verkostot	16
Ruoka-apu tarjoaa monipuolisia tehtäviä	18
Ruoka-avun asiakkaat	22
Ruoka-apu on enemmän kuin ruokaa	24
Vuorovaikutus ja turvallisuus ruoka-aputoiminnassa	26
Ruoka-apu.fi ja tiedottaminen ruoka-aputoiminnasta	30

LIITTEET

Sopimus elintarvikkeiden lahjoittajan ja vastaanottajan välillä	34–36
Omaevalvontasuunnitelma (esimerkki)	37–39
Vapaaehtoissopimus ruoka-aputoimintaan	40–41

Vapaaehtoistyöntekijöiden perehdytysoppaan tarina

Tervetuloa ruoka-aputoiminnan vapaaehtoistyöntekijöille suunnatun perehdytysoppaan pariin!

Oppaan taustamateriaalina ovat Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyöntekijöilleen toteuttamat koulutukset. Materiaaleja on täydennetty ja jatkoyöstetty yhteistyössä Kirkkopalvelut ry:n Osallistava yhteisö -hankkeen kanssa.

Suomen Punainen Risti on maamme suurin vapaaehtoistyön organisaatio. SPR:n ruoka-aputoiminta on vuosien saatossa laajentunut. Nykyään yli 100 SPR:n paikallisosastoa järjestää ruoka-apua. Toiminnan pääpaino on silti edelleen valmiustyössä ja monimuotoisessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Osallistava yhteisö -hanke on vuosina 2019–2021 toteutettu valtakunnallinen ruoka-aputoiminnan kehittämishanke. Hanke tuottaa Ruoka-apu.fi-verkkopalvelua, edistää verkostoitumista ja toteuttaa koulutuksia paikallisille toimijoille.

Yhteistyö ja hyvien käytäntöjen jakaminen luovat pohjan ruoka-aputoiminnan vaikuttavalle ja kestäväälle kehittämistyölle. Siksi tämän oppaan tekemiseen, tarkastamiseen ja täydentämiseen ovat osallistuneet myös monet kumppanimme.

Haluamme kiittää avustanne:

Luonnonvarakeskus
Sininauhaliitto
Stadin Safka
Vantaan Yhteinen pöytä

Helsingissä 16.8.2021

Elisa Vesterinen
Suomen Punainen Risti

Reetta Nick
Osallistava yhteisö 2019–2021

Punainen Risti
Röda Korset

Osallistava yhteisö
2019–2021

Ruoka-avun eri muodot ja toiminnan järjestäminen

Mistä ruoka tulee ruoka-apuun?

Valtaosa ruoka-aputoiminnan elintarvikkeista on ylijäämä- ja hävikkiruokaa. Elintarvikkeita lahjoittavat kaupat, tukut ja jakelukeskukset, elintarvikkeiden valmistajat, tehtaat ja leipomot, maataloustuottajat sekä erilaiset tapahtumien ja tilaisuuksien järjestäjät. Elintarvikkeita lahjoitetaan usein sen vuoksi, ettei niitä ennakoida myydä tai muutoin hyödyntää ennen viimeistä myynti- tai käyttöpäivämäärää. Myös virheelliset pakkausmerkinnät voivat aiheuttaa esteen tuotteen myymiselle.

Pienempi osa lahjoitetusta hävikkiruokasta on koulujen, keskuskeittiöiden tai lounasravintoloiden lahjoittamaa valmista ylijäämäruokaa. Valmistetun ja lämpimän ruoan hyödyntämiseen ruoka-avussa on omat niksinsä, sillä ruoka edellyttää erityis-

Suomessa jaetaan ruoka-apua noin 20 miljoonaa kiloa vuosittain. Siitä 90 % on elintarvikealan ylijäämä- ja hävikki-ruokaa.

Kuva: Ruoka-apu.fi / Stelios Kirtselis

tä huomiota kuljetuksen, jäähdyttämisen, varastoinnin ja saajan ohjeistamisen osalta.

Ylijäämä- tai hävikkiruoalla tarkoitetaan siis eri elintarvike- ja suurtalousalantoimijoiden myymättä jääneitä elintarvikkeita, jotka kuitenkin ovat edelleen ravinnoksi kelpaavia. Elintarviketurvallisuus ja -hygieniat ovat tärkeitä myös ruoka-aputoiminnassa, siitä lisää luvussa *Ruoka-apua elintarviketurvallisuudesta tinkimättä*.

Joka kymmenes ruoka-avussa jaettu kilo elintarvikkeita on ns. EU-ruokaa. Tällä tarkoitetaan EU:n FEAD-toimenpideohjelman avustuksella rahoitettuja elintarvikkeita. Suomessa ohjelman koordinoinnista on vastannut vuoteen 2021 asti Ruokavirasto. EU:n ruoka-avun elintarvikkeet ovat pääosin viljatuotteita (jauhoja, puurohiutaleita, makaronia) ja säilykeruokia, jotka eivät vaadi kylmäsäilytystä. EU:n elintarvikkeista voidaan valmistaa myös aterioita heti syötäväksi tai mukaan otettavaksi.

Vähäisessä määrin ruoka-apuun myös ostetaan elintarvikkeita. Näin toimitaan usein paikoissa, joissa hävikkiruoasta valmistetaan lämpimiä aterioita. Maistuvan ja ravitsevan ateriakokonaisuuden valmistaminen voi edellyttää käytössä olevien hävikkielintarvikkeiden täydentämistä esimerkiksi kasviksilla, proteiininlähteillä tai vaikkapa mausteiden avulla.

Ruoka-apua voi toteuttaa monin tavoin

Tunnetuin tapa järjestää ruoka-apua ovat jakelutapahtumat. Niissä kauppojen, tukkujen ja tehtaiden lahjoittamia elintarvikkeita jaetaan hakijoille joko valmiiksi pakatuissa ruokakasseissa tai niin, että kävijät itse valitsevat ja pakkaavat tuotteet.

Elintarvikkeiden jakelu toteutetaan perinteisesti jonottamalla, jakamalla saapumisjärjestyksessä tai arpomalla vuoronumeroi-

Kuva: Ruoka-apu.fi / Stelios Kirtselis

ta. Jonottamisen minimoimisen katsotaan olevan inhimillinen toimintatapa. Itse asiassa, ennen koronapandemiaa vain harvassa paikassa jonotettiin enää ruokaa ulkona. Korona lisäsi ruoka-avun kysyntää ja hygienia- ja turvallisuusohjeet vaikuttivat ruoka-avun järjestämiseen.

Joissain paikoissa ruoka-apua saa vain ajanvarauksen yhteydessä. Näin toimimalla varmistetaan henkilökohtainen kohtaaminen ja mahdollisuus tarjota ohjausta, neuvontaa tai keskustelutukea ruoka-apua hakevalle.

Yhteisölliset ateriat, yhteisölounaat sekä aamu- tai välipalatarjoilut ovat yleistyneet viimeisen kymmenen vuoden kuluessa ruoka-aputoiminnassa. Yhteisöllinen ateria turvaa ravitsevan lämpimän ruoan avuntarvitsijalle, joka ei itse jaksaa tai pysty sellaista valmistamaan. Yhteisen ruoan äärellä on mahdollista keskustella, tutustua ja kokea merkityksellisiä hetkiä. Usein yhteisöllisten

aterioiden yhteydessä jaetaan myös elintarvikkeita tai ruokakasseja kotiin vietäväksi.

Ruoka-apu voidaan toteuttaa myös vaikka ruoka-apukauppana, jolloin tuotteet ovat hyllyillä kävijöiden valittavina. Hävikki-ruokakaappi puolestaan on vapaasti käytössä oleva jääkaappi ja/tai ruokahylly, johon kuka vain (yksityishenkilöt, yritykset) voi lahjoittaa syötäväksi kelpaavia elintarvikkeita ja valmiita aterioita ja kuka vain voi noudata niitä. Hävikkiruokakaappeja ja yhteisöjääkaappeja voi löytyä esimerkiksi asukas-tiloista.

Hyvin usein ruoka-apua järjestää sellainen taho, jonka pääasiallinen toiminta on jotain muuta kuin ruoka-apua. Näin muun toiminnan yhteydessä voidaan jakaa ruokakassi sitä tarvitsevalle ilman, että asiakkaan tarvitsisi mennä erilliseen ruokajakeluun. Näin toimitaan esimerkiksi erilaisissa päiväkeskuksissa, terveysneuvontapisteissä ja nuorisotoiminnan yksiköissä.

Kuva: Marjaana Malkamäki

EU-elintarvikeapu muuttuu vuoden 2021 jälkeen

Suomi on mukana EU-alueen yhteisessä avustusjärjestelmässä. Vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston (FEAD) tavoitteena on edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta Euroopan unionissa ja vähentää köyhyydessä ja syrjäytymisvaarassa elävien ihmisten määrää. Erityistavoitteena on lieventää köyhyyden pahimpia muotoja tarjoamalla aineellista tukea.

Käytännössä tämä on tarkoittanut, että esimerkiksi vuonna 2018 Suomessa jaettiin 2 miljoonaa kiloa elintarvikkeita EU:n tukemana. Suomen EU-elintarvikeavun koordinoinnista on vastannut Ruokavirasto yhdessä kumppaneidensa kanssa. EU-

Ruoka-avun resurssit

Ruoka-apuun tarvitaan elintarvikkeita, mutta paljon muutakin. Toiminta suunnitellaan aina ruoka-avun jakoa organisoivan tahon mahdollisuudet ja paikalliset tarpeet huomioiden.

Joskus ruokakassi on täydempi, joskus jaettavaa on vähemmän. Ruoan riittävyyteen vaikuttaa monta asiaa.

Seuraavia ainakin tarvitaan:

- Riittävästi työntekijöitä ja/tai sitoutuneita vapaaehtoisia, joista osalla on oltava hygieniapassi
- Tilat toiminnan järjestämiseen, mielellään helposti saavutettavissa ja riittävän isot
- Ilmoitus elintarvikehuoneistoksi kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle, jos jaetaan säännöllisesti helposti pilaantuvia elintarvikkeita, varastoidaan niitä tai valmistetaan ruokaa. Huom! Ilmoitusvelvollisuus ei koske niitä elintarvikkeita antavia toimijoita, jotka jakavat vain kuivatuoitteita, kasviksia ja muita huoneenlämmössä säilyviä elintarvikkeita, esim. EU-ruoka-apua.
- Omaevalvontasuunnitelma, joka liittyy elintarvikehuoneistoilmoitukseen
- Helposti pilaantuvia elintarvikkeita jaettaessa useimmiten jääkaappeja ja pakastimia, jos kylmähuoneisiin ei ole mahdollisuutta.
- Jos elintarvikkeita täytyy kuljettaa, niin auton käyttömahdollisuus, kylmälaatikoita, mahdollisesti kylmäkuljetusauto
- Mahdollisesti lämpötarjoiluastioita kuumana tarjoiltavia aterioita varten
- Lämpömittareita kylmäkalusteiden ja elintarvikkeiden lämpötilojen seurantaan
- Kasseja, pakastepusseja ja rasioita, joihin elintarvikkeita mahdollisesti pakataan
- Siivousvälineet ja siivousosaamista
- Tarvikkeet ja tilat jakajien henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimiseen (mm. WC-tilat, käsien pesu, hengityssuojaimet ja suojakäsineet)

Lisäksi ruoka-avun järjestämiseen vaikuttavat oleellisesti ainakin seuraavat seikat:

- Jaettavan ruoka-avun muoto ja määrä
- Avuntarvitsijoiden määrä
- Hävikkiruokaa lahjoittavien tahojen määrä, sijainti ja elintarvikkeiden noutojen aikataulut
- Kuljetusmahdollisuudet (kylmä- ja kuumasäilytystä vaativat tuotteet)
- Käytössä olevat tilat ja kylmä-/kuumasäilytysmahdollisuudet
- Toimintaan osallistuvien työntekijöiden ja vapaaehtoisten määrä sekä aiempi kokemus tai koulutus ruoka-aputoiminnasta, elintarvikkeiden käsittelystä ja ruoan valmistuksesta
- Muu toiminta, johon ruoka-apu mahdollisesti liitetään

elintarvikkeista voidaan valmistaa myös aterioida heti syötäväksi tai mukaan otettavaksi kunhan huomioidaan, että EU-elintarvikkeita sisältävästä ateriasta ei saa periä pienäkään maksua. Rahasto velvoittaa jakelijat tarjoamaan ruokajakelun yhteydessä ihmisille myös ohjaus- ja neuvontapalveluja.

Nykyinen FEAD-ohjelmakausi on päättyneessä vuoden 2021 aikana. Meneillään on hallinnollisia muutoksia, joiden seurauksena EU-elintarvikeapua toteutetaan jatkossa hallinnollisesti ESR+ -avustusohjelman yhteydessä. Jatkossa EU-osarahoituksella edistetään yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa sekä osallistutaan ruoka-aputoiminnan koordinaation parantamiseen. Samaten rahoitusta osoitetaan aiempaa enemmän niin sanottujen liitännäistoimijien toteuttamiseen ruoka-apun yhteydessä. Liitännäistoimilla tarkoitetaan avunsaajien hyvinvointia ja osallisuutta lisäävää toimintaa, kuten ohjausta, neuvontaa ja ryhmätoimintaa.

Hävikin hyödyntäminen on ympäristöteko

Ruoantuotannolla ja kulutuksella on merkittävä vaikutus ympäristön tilaan ja luonnonvarojen käyttöön. Tutkimusten mukaan kaikesta kulutuksen aiheuttamasta ympäristökuormasta noin kolmannes syntyy ruoasta. Samaan aikaan merkittävä määrä syömäkelpoista ruokaa jää hyödyntämättä. Ruokahävikin vähentäminen on helppo tapa alentaa ruoan ympäristövaikutuksia.

Esimerkiksi kauppojen osuus elintarviketjussa syntyvästä ruokahävikistä on noin 18 %. Kaupoissa hävikkiä syntyy vuosittain 12–14 kiloa suomalaista kohti. Kaupan hävikki on suurinta tuoretuotteissa, kuten leivissä, hedelmissä ja vihanneksissa. Kaupan ensisijainen tehtävä on tietysti myy-

dä tuotteensa, jonka vuoksi myös kaupat ovat keksineet uusia keinoja hävikin torjuntaan: ilta-alet, hävikkivihanneslaatikot yms. Kauppojen tehdessä yhä enemmän ympäristötekoja, kauppojen varassa olevien ruoka-apun jakajien saaman hävikin määrä vähenee.

Kaupat, jakelukeskukset, tukut ja tehtaot voivat luovuttaa myymättä jääneitä elintarvikkeita hyväntekeväisyyteen. Ruoka-apuna jaetaan vuosittain lähes 20 miljoonaa kiloa kauppojen ja elintarvikealan hävikkiruokaa. Ruoka-apu on näin ollen myös ympäristöteko.

Yhteistyöstä sopiminen ruoan lahjoittajien kanssa

Hävikki- ja ylijäämäruoan lahjoittajia ovat mm. kaupat, tukut, jakelukeskukset, tehtaot, ravintolat ja laitospaikat. Useimmiten yhteistyö kaupan toimijan kanssa alkaa puhelinoimituksesta kauppiaille tai toiminnasta vastaavalle henkilölle. Mikä vain taho voi luovuttaa syömäkelpoisia elintarvikkeita ruoka-apuun. Pitkäaikaisen yhteistyön kannalta on tärkeää, että ruoka-aputoimija pyrkii tekemään lahjoittamisen mahdollisimman sujuvaksi lahjoittajalle. Sujuvuutta lisää sel-

Kuva: Ruoka-apu.fi / Stelios Kirtselis

keä sopiminen yhteistyöstä ja sopimuksista kiinni pitäminen.

Sekä ruoka-aputoimijan että elintarvikkeiden luovuttajan on syytä tutustua Ruokaviraston ohjeistukseen elintarvikkeiden luovuttamisesta ruoka-apuun. Lahjoituskäytännöistä voidaan keskustella ja sopia tapauskohtaisesti ja joustavasti. Noudoista tai toimituksista voidaan tehdä tarvittaessa säännöllisiä tai erikseen sovittavia.

Lahjoittajia yleensä kiinnostaa, mihin heidän lahjoittamansa ruoka menee. Omasta toiminnasta kannattaa siis kertoa ja näin rakentaa myös parempaa luottamusta toimijan ja lahjoittajan välille. Lahjoittajalle voi olla tärkeää kuulla esimerkiksi, miten elintarviketurvallisuudesta huolehditaan ja miten avuntarvitsijat tavoitetaan.

KUN YHTEISTYÖLLE ON TUNNISTETTU TILAUS, ON HYVÄ SOPIA SEURAAVISTA (mieluiten kirjallisesti):

- Yhteyshenkilöt ja yhteystiedot molemmilta osapuolilta
- Kuinka usein, mistä ja miten elintarvikkeet noudetaan
- Noutojen minimi- tai maksimimäärä (esimerkiksi leivän suhteen)
- Miten noudettavat elintarvikkeet merkitään/tunnistetaan, jottei epäselvyyksiä satu noutotilanteissa
- Mitä elintarvikkeita ruoka-aputoimija voi vastaanottaa (esimerkiksi ei biojätettä, ohjeiden vastaisesti säilytettyjä tai viimeisen käyttöpäivän ylittäneitä tuotteita)
- Miten muutoksista ja mahdollisesta sopimuksen päättymisestä ilmoitetaan ja sovitaan
- Molempien osapuolten tutustuminen Eviran ohjeeseen Ruoka-apuun luovutettavat elintarvikkeet
- Mainitaanko yhteistyöstä viestinnässä/julkisesti? Kaikki lahjoittajat eivät halua tulla mainituksi.

TIETO KIERTÄMÄÄN – VIESTINTÄOPAS RUOKA-APUTOIMIJOILLE

Luonnonvarakeskus on koonnut Viestintäoppaan ruoka-aputoimijoille (2019), opas on ladattavissa osoitteesta: https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/yhteisot/tuet-ja-kehittaminen/viestintaopas_ruoka-aputoimijoille.-luke-pdf.pdf

Viestintäoppaasta löytyy monia tarpeellisia esimerkkilomakkeita, kuten sopimus elintarvikkeiden lahjoittajan ja vastaanottajan välillä. Sopimus löytyy myös tämän oppaan sivulta 34–36.

Ruoka-apua elintarviketurvallisuudesta tinkimättä

Ruokaviraston ohjeistukset elintarviketurvallisuudesta ruoka-aputoimijoille

Ruokavirasto on määritellyt ohjeistuksen, jota ruoka-aputoiminnassa tulee noudattaa. Ohjeistus on edelleen ajankohtainen, vaikka se on vuodelta 2017. Ohjeistus tunnetaan Eviran ohjeena ruoka-apuun luovutettavista elintarvikkeista, sillä se on laadittu Ruokaviraston edeltäjän Elintarviketurvallisuusviraston (Evira) aikaan. Ohje sisältää tärkeää tietoa mm. elintarvikkeiden vastaanotosta, käsittelystä ja säilytyksestä sekä omavalvonnasta. Lisäksi ohjeessa on konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä elintarvikkeita saa jakaa ruoka-apuna ja mitä ei.

Ruoka-aputoimijoille voidaan sallia kaupallisesta toiminnasta poikkeavia toiminta-

tapoja, mutta elintarvikkeiden turvallisuudesta ei kuitenkaan tingitä. Vastuu elintarvikkeiden turvallisuudesta on elintarvikkeita lahjoittavilla yrityksillä sekä ruoka-apua jakavilla järjestöillä ja yhdistyksillä.

Hygieniapassi

Elintarvikealalla työskentelevien on hallittava elintarvikehygienian perusasiat, jotta ruokaa osattaisiin käsitellä turvallisesti. Suomalainen elintarvikealan hygieniapassi on luotu edistämään elintarviketurvallisuutta.

Hygieniapassi vaaditaan, jos käsittelee työssään pakkaamattomia, helposti pilaan-

TUTUSTU OHJEISIIN ELINTARVIKKEIDEN KÄSITTELYSTÄ!

Tutustu Ruokaviraston (ent. Evira) Ruoka-apuun luovutettavat elintarvikkeet -ohjeeseen. Ohje löytyy osoitteesta: https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/yritykset/elintarvikeala/elintarvikehuoneistot/eviran_ohje_16035_2_fi_ruokaapu.pdf

Kun olet tutustunut ohjeisiin, voit testata oppimistasi Ruoka-apua turvallisuudesta tinkimättä -testin avulla osoitteessa: <http://spr.fi/eviraoppimistesti>

tuvia elintarvikkeita tai työskentelee elintarvikehuoneistossa. Hygieniapassia ei tarvita jakaessa kuivatuotteita, kasviksia ja muita huoneenlämmössä säilyviä elintarvikkeita, esim. EU-ruoka-apu.

Ruokaviraston ohjeistuksessa pakkaamattoman helposti pilaantuvan elintarvikkeen käsittely luetellaan, missä tilanteissa hygieniapassi vaaditaan ja missä ei.

HYGIENIAPASSI

Ruokaviraston hyväksymät hygieniapassitestaajat järjestävät hygieniapassitestejä ja myöntävät hygieniapasseja. Ota suoraan yhteyttä testaajiin, jos haluat osallistua testiin, sillä Ruokavirasto ei järjestä hygieniapassitestejä eikä myönnä hygieniapasseja. Testaajien yhteystiedot löytyvät Ruokaviraston luettelosta hygieniapassitestaajista.

Luettelo hygieniapassitestaajista löytyy osoitteesta: <https://www.ruokavirasto.fi/henkiloasiakkaat/hygieniapassi/luettelo-hygieniapassitestaajista/>

PAKKAAMATON, HELPOSTI PILAANTUVA ELINTARVIKE

Pakkaamattoman helposti pilaantuvan elintarvikkeen käsittely elintarvikehuoneistossa -ohjeistus löytyy osoitteesta: https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/yritykset/elintarvikeala/elintarvikealan-yhteiset-vaatimukset/pakkaamattoman-helposti-pilaantuvan-elintarvikkeen-kasittely/pakkaamattoman_helposti_pilaantuvan_elintarvikkeen_kasittely-taulukko-17.6.2021.pdf

Kuva: Marjaana Malkamäki

Puhtaus on puoli ruokaa – asiaa hygieniasta

Elintarvikkeiden käsittelyalueella työskentelevän on huolehdittava henkilökohtaisesta puhtaudesta ja tarpeellisista suojarusteista (esim. maskit ja suojakäsineet). Suojarusteita tulee käyttää ohjeiden mukaisesti ja muistaa, etteivät ne korvaa puutteellista puhtaanapitoa.

Henkilö, jolla on elintarvikkeiden välityksellä mahdollisesti tarttuva tauti tai joka

on tällaisen taudin kantaja tai jolla on esimerkiksi tulehtuneita haavoja, ihotulehduksia tai ripulia, ei saa käsitellä elintarvikkeita. Mikäli vapaaehtoisena olet esim. flunssassa, jätä ruoka-apu sillä kertaa väliin. Jos henkilöllä on haava, tulee se suojata esim. laastarilla. Hygieniaohteet edellyttävät suojakäsineiden käyttöä kaikilta, jotka käsittelevät pakkaamattomia elintarvikkeita.

Elintarvikevalvonta ja omavalvontasuunnitelma

Ruokaa säännöllisesti jakavat tahot kuuluvat elintarvikevalvonnan piiriin ja niillä tulee lain mukaan olla kirjallinen omavalvontasuunnitelma. Helposti pilaantuvia elintarvikkeita säännöllisesti ruoka-apuna (luovutuksena tai tarjoiluna) jakavan hyväntekeväisyysjärjestön tulee tehdä ilmoitus toiminnastaan ja käyttämistään tiloista oman kuntansa elintarvikevalvontaviranomaiselle neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista (Eviran ohje s.5).

Suurin osa ruokamyrkytyksistä johtuu huonosta käsihygieniasta! Huolellinen ja säännöllinen käsienpesu on tärkein elintarvikkeiden hygieenisen käsittelyn edellytys.

Kuva: Ruoka-apu.fi / Stelios Kirtselis

Elintarvikkeiden säilyvyydelle ja turvallisuudelle on tärkeää niiden oikeat säilytyslämpötilat. Lämpötiloja seurataan mittamalla ja kirjaamalla lämpötilat säännöllisin aikaväleihin ja silloin kun on syytä epäillä poikkeamaa. Seurantaan ja siihen liittyviä kirjauksia kutsutaan omavalvonnan tallenteiksi.

Omavalvontasuunnitelmassa on mainittava ne toimenpiteet, joilla elintarvikkeiden hygieenisen laadun heikentyminen kuljetuksen aikana voidaan estää. Omavalvontasuunnitelmasta tulee käydä ilmi toiminta, jota suunnitelma koskee, kuljetusten vastuuhenkilö, kuljetuslämpötilat, lämpötilanseu-

rantajärjestelmä sekä elintarvikehygieenisesti tärkeät vaiheet, kuten elintarvikkeiden lastaus ja purku.

Ruoka-apuna vain "kuivatuotteita", kasviksia tai muita huoneen lämmössä säilyviä elintarvikkeita jakavien ei tarvitse tehdä ilmoitusta elintarvikevalvontaviranomaiselle. Esimerkiksi vain EU-ruoka-apua jakavien ei tarvitse tehdä ilmoitusta.

OMAVALVONTASUUNNITELMA

SPR:n esimerkki omavalvontasuunnitelmasta löytyy tämän oppaan sivulta 37–39.

Omavalvontasuunnitelma on myös ladattavissa Word-dokumenttina SPR:n sivustolta (sivun alaosa), osoitteesta: <https://rednet.punainenristi.fi/node/52457>

Kuva: Ruoka-apu.fi / Stelios Kirtselis

Ruoka-avun paikalliset verkostot

Voimavarojen yhdistäminen verkoston avulla

Monilla paikkakunnilla on useita erikoisia ruoka-aputoimijoita ja toiminta voi olla päällekkäistä. On erittäin suositeltavaa yhdistää voimavarat ja perustaa paikallinen ruoka-aputoimijoiden verkosto.

Verkostossa on hyvä olla paikallisten ruoka-aputoimijoiden lisäksi myös järjestöjä ja yhdistyksiä, jotka eivät tee ruoka-apua sekä kunnan/kaupungin ja seurakuntien edustus. Yhteinen tai yhdessä koordinoitu tiedottaminen ja materiaalit, sekä paremmin koordinoitu toiminta hyödyttävät ruoka-avuntarvitsijoita. Lisäksi verkoston yhteinen

ääni kuuluu paremmin ja neuvotteluasema paranee. Verkosto voi keksiä itselleen sopivat tavat yhteistyölle: kuinka usein on hyvä kokoontua, miten pidetään yhteyttä, mitä tehtäviä voisimme jakaa toistemme kanssa?

Hävikkiterminaalit ja logistiikkakeskukset

Suomen ensimmäinen kaupunkivetoinen hävikkiterminaali, Vantaan Yhteinen pöytä, avattiin vuonna 2015 ja on Vantaan kaupungin ja Vantaan seurakuntayhtymän yh-

Verkoston mahdollisuuksia

- Koordinoida yhdessä jakeluajankohtia ja jakelupaikkojen sijainteja tai valita keskuudestaan koordinoivan tahon
- Sopia päällekkäisyyksien välttämisestä (esim. elintarvikkeiden luovuttajista, jakeluajankohdat)
- Jakaa resursseja ja vertaistukea (vapaaehtoiset, tilat, kalusto, rahoitushaut, osaaminen, kokemukset ym.)
- Koota tiedot alueen ruoka-avun järjestäjistä ja huolehtia, että ajankohtaiset tiedot löytyvät Ruoka-apu.fi-sivulta
- Tiedottaa yhdessä ruoka-aputoiminnasta avuntarvitsijoille
- Yhteistyössä tehtävät projektit ja tapahtumat sekä oheistoimintojen järjestäminen
- Hävikkiterminaalin perustaminen yhteistyössä järjestöjen, seurakunnan ja/tai kunnan/kaupungin kanssa

teinen palvelu ruoka-avun toimijoille ja lahjoittajille. Sitemmin hävikkiterminaalija ja logistiikkakeskuksia on syntynyt ja syntymässä monille paikkakunnille ympäri Suomen.

Hävikkiterminaalissa kauppojen hävikki-ruoka kerätään keskitetysti ja systemaattisesti lahjoittajilta yhteen paikkaan, josta se kuljetetaan tehokkaasti ja turvallisesti eteenpäin paikallisille ruoka-avun jakajille, eli alueen yhdistyksille, seurakunnille ja kunnan yksiköihin.

Kun yksi toimija organisoii logistiikan keskitetysti, se säästää kaikilta henkilöresursseja, rahaa ja aikaa. Näin vältetään myös päällekkäiseltä tekemiseltä, esim. kaikkien ei tarvitse hakea ruokaa omilla autoillaan. Samalla ruoka-apua jakava taho voi kohdentaa resurssinsa ydintoimintaansa, sillä elintarvikelogistiikka on aikaa vievää ja vaatii suuria taloudellisia panostuksia. Myös elintarvikkeiden lahjoittajat arvostavat keskitettyä hakua ja toiminnan koordinaointia.

Tutustu Suomen ensimmäisen hävikkiterminaalin toimintaan, keskitettyyn logistiikkaan ja yhteisötyöhön! Vantaan Yhteinen pöytä vastaanottaa tutustujia myös paikan päälle.

Vantaan Yhteisen pöydän verkkosivut: yhteinenpoyta.fi

Kuva: Yhteinen pöytä / Jani Laukkanen

Ruoka-apu tarjoaa monipuolisia tehtäviä

Vapaaehtoistyö ruoka-aputoiminnassa

Ruoka-avun järjestämiseen liittyy monenlaisia työvaiheita logistiikasta asiakaspalveluun ja pakkaamisesta omavalvontaan. Jotkut tehtävät voivat olla hyvinkin fyysisiä, toiset taas edellyttää enemmän kanssakäymistä toisten kanssa. Jokaiselle on kuitenkin mahdollista löytää omannäköinen tehtävä.

Usein ruoka-apua koordinoivalla taholla on palkattua työvoimaa vastaamassa tapahtumasta, mutta ilman vapaaehtoisten panosta moni ruokajako jäisi toteutumatta. Vapaaehtoisten sopiva määrä selviää, kun toiminta käynnistetään ja nähdään miten toiminta muotoutuu ja tehtävät jakautuvat.

Kuva: Ruoka-apu.fi / Stelios Kirtselis

Esimerkkejä ruoka-apuun liittyvistä vapaaehtoistehtävistä:

- Elintarvikkeiden kuljetus (voidaan pyrkiä hyödyntämään yhteistyökumppaneita, joilla kuljetuskalustoa, esim. Kontti-ketju, paikalliset kuljetusyrietykset, muut ruoka-aputoimijat)
- Elintarvikkeiden vastaanotto, tarkastaminen ja niiden varastointi
- Kirjanpito
- Elintarvikkeiden vastaanottolämpötilojen tarkastaminen
- Kylmäkalusteiden lämpötilojen seuranta
- Elintarvikkeiden lajittelu ja mahdollinen pussittaminen jakelua varten
- Tarjoilujen tai aterioiden valmistus ja esillepano
- Jakelussa ruokakassien/elintarvikkeiden jakajat, opastaja-avustaja, ”ovimies”, siivous
- Muun toiminnan järjestäminen ruoka-aputapahtuman yhteydessä, esim. vertaistuki, ohjaus ja neuvonta sekä ryhmätoiminta
- Ruoka-aputapahtumista tiedottaminen, esim. somessa tai Ruoka-apu.fi-palvelussa
- Vastuu- ja organisointitehtävät

VAPAAEHTOISSOPIMUS RUOKA-APUTOIMINTAAN

Vapaaehtoistyöstä on suositeltavaa tehdä sopimus vapaaehtoistyöntekijän ja vapaaehtoistyötä tarjoavan organisaation välille. Näin molemmille osapuolille on selkeää, mitä odotetaan, mitkä ovat työhön liittyvät vastuut ja mihin on sitouduttu.

Luonnonvarakeskuksen viestintäoppaassa esitetty esimerkki sopimuksesta Vapaaehtoissopimus ruoka-aputoimintaan löytyy myös tämän oppaan sivulta 40–41.

LÖYDÄ SOPIVA TEHTÄVÄ NETTIPALVELUSTA

Vapaaehtoistyö.fi-palvelusta (<https://vapaaehtoistyö.fi/>) löydät vapaaehtoistehtäviä ja voit ilmoittaa niistä. Sivuilta löytyy myös tietoa vapaaehtoistyöstä.

Palvelua voi käyttää maksutta.

Yleiset vapaaehtoistoiminnan periaatteet

Kaikkien ruoka-aputoimijoiden on syytä noudattaa toiminnassaan yleisiä vapaaehtoistoiminnan periaatteita.

- 1. Vapaaehtoisuus** ► jokainen tulee mukaan toimintaan vapaaehtoisesti, omasta halustaan. Olennaista vapaaehtoistoiminnassa on henkilön oma tahto sekä halu tehdä ja olla mukana toiminnassa.
- 2. Tasa-arvoisuus** ► kaikki osapuolet kohtaavat tasa-arvoisina ja jokaista mukana olevaa arvostetaan. Jokaisen tietoja ja taitoja tarvitaan.
- 3. Vastavuoroisuus** ► toiminnan tavoitteena on tuottaa hyvää mieltä kaikille siihen osallistuville.
- 4. Palkattomuus** ► toiminnasta ei saa rahallista korvausta ja ”palkkana” on toiminnasta saadut kokemukset.
- 5. Ei-ammattimaisuus** ► tavallisen ihmisen tiedot ja taidot riittävät. Vapaaehtoinen ei korvaa ammattilaista.
- 6. Luotettavuus ja sitoutuminen toimintaan** ► vapaaehtoinen on luotettava. Vapaaehtoisen on itse arvioitava voimavaransa, jotta hän ei lupaa tehdä enemmän kuin ehtii ja jaksaa. Jokaisella on oikeus itse määrittellä kuinka pitkäksi aikaa hän haluaa sitoutua.
- 7. Luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus** ► vapaaehtoinen on vaitiolovelvollinen. Vaitiolovelvollisuus jatkuu myös toiminnan päätyttyä. Ongelmatilanteissa vapaaehtoisella on oikeus ja velvollisuus keskustella tilanteesta ammattilaisten kanssa eikä hänen tarvitse itse kantaa vastuuta asian selvittämisestä.
- 8. Suvaitsevaisuus** ► vapaaehtoistoiminnassa suvaitaan kaikkia mukana olevia heidän kansallisuudestaan, ihonväristään, uskonnostaan tai muista tekijöistä riippumatta. Vapaaehtoinen kunnioittaa ja hyväksyy sen, että ihmisillä voi olla erilainen tausta ja erilaisia mielipiteitä.
- 9. Puolueettomuus** ► vapaaehtoistoiminnassa toimitaan tasapuolisesti kaikkien edun mukaisesti. Vapaaehtoinen ei asetu kenenkään puolelle, vaan pyrkii toimimaan yhteistyössä eri osapuolten kanssa.
- 10. Autettavan ehdoilla toimiminen** ► jokainen on oman elämänsä asiantuntija ja vastaa itse tekemisistään. Vapaaehtoinen toimii rinnalla kulkijana, kuuntelijana ja tukena.
- 11. Yhteistyö** ► vapaaehtoinen toimii tuettavien, ammattityöntekijöiden, omaisten ja ystävien tukena ja kumppanina. Vapaaehtoinen ohjaa tarvittaessa ammattiavun luo ja helpottaa ammattityöntekijöiden työtaakkaa tarjoamalla luotettavaa apua ja tukea tavallisissa arkielämän tilanteissa.
- 12. Yhteisöllisyys** ► vapaaehtoinen pääsee toiminnan kautta osaksi ryhmää tai yhteisöä.
- 13. Oikeus tukeen ja ohjaukseen** ► vapaaehtoisella tulee olla mahdollisuus saada tukea ja ohjausta.
- 14. Toiminnan mielekkyys** ► vapaaehtoistoiminnan on tarkoitus olla mielekästä kaikille toimintaan osallistuville. Vapaaehtoistoiminta ei saisi koskaan muodostua ikäväksi pakoksi.
- 15. Mahdollisuus ihmisenä kasvamiseen** ► vapaaehtoistoiminta tarjoaa mahdollisuuden henkiseen kasvuun ja itsensä kehittämiseen.

(Lähde: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton koulutusmateriaali)

Vapaaehtoistyöntekijän kulukorvaukset ja tarjoilut

Vapaaehtoistyö on yksittäisten ihmisten tai yhteisöjen hyväksi tehtyä toimintaa, josta ei saa rahallista korvausta eli palkkaa tai muuta siihen rinnastettavaa hyödykettä. Sitä tehdään omasta vapaasta tahdosta, ilman pakkoa. Vapaaehtoistyötä voi tehdä kuka tahansa iästä ja asuinpaikasta riippumatta kykyjensä, aikataulunsa ja voimavarojensa mukaan.

Jotkut toimintaa organisoivat yhteisöt saattavat maksaa vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta kulukorvauksia, esimerkiksi matkakorvauksia. Veronalaisena ateriana ei pidetä yleishyödyllisen yhteisön tai julkisyhteisön tarjoamaa kahvia ja kahvileipää eikä sen järjestämää virvoketarjoiluja. Lounastarjoilu katsotaan kuitenkin veronalaiseksi eduksi. Jos kahvitarjoilu on kuitenkin

niin runsas, että se korvaa normaalin lounasruoan tai illallisen. Kyse on veronalaisesta ateriaedusta, jos ateria saadaan vastikkeena tehdystä työstä.

Vapaaehtoistyöntekijä voi olla itsekin ruoka-apun tarpeessa. Tällöin vapaaehtoistyöntekijä saa ruoka-apua määrältään ja laadultaan yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti kenen tahansa muun avuntarvitsijan kanssa. Ruoka-apu ei koskaan voi olla vastike vapaaehtoistyöstä, eikä vapaaehtoistyö edellytys ruoka-apun saamiselle. Selkeyden vuoksi ja tasapuolisuuden varmistamiseksi, monet ruoka-apua järjestävät organisaatiot ovat linjanneet, että vapaaehtoistyöntekijät eivät voi vastaanottaa lainkaan ruoka-apua siitä toimipisteestä, jossa itse työskentelevät.

Kuva: Ruoka-apu.fi / Stelios Kirtselis

Ruoka-avun asiakkaat

Ruoka-avussa kohdataan erilaisia ihmisiä

Ruoka-avussa kohdataan eri taustaisia ja eri elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Ruoka-apuun turvautuu arviolta 100 000–200 000 suomalaista vuosittain. Suuri osa avuntarvitsijoista on työelämän ulkopuolella johtuen työttömyydestä, sairaudesta, vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeestä. Joka kolmannelle ruoka-apuun turvautuvalla on alaikäisiä lapsia.

Alunperin hätäavuksi tarkoitettu ruoka-apu on vakiintunut osaksi suomalaista auttamisjärjestelmää 1990-luvun lamasta lähtien. Eri tutkimusten mukaan keskeisiä ruoka-avun tarvetta ylläpitäviä seikkoja näyttävät olevan rakenteelliset ongelmat, jotka ylläpitävät taloudellista eriarvoisuutta:

- työttömyys ja työttömyyden pitkittyminen
- vaikeudet päästä mielenterveys- ja päihdepalvelujen piiriin
- riittämätön perusturva
- pienet eläkkeet, koskettaa erityisesti pienpalkka-aloilta eläköityneitä
- yksinhuoltajien kroonisesti kestämatön tulo- ja menorakenne
- sote-palvelujen ja -järjestelmien monimutkaisuus ja byrokraattisuus
- isoilla paikkakunnilla asumismenojen suuruus
- pienillä paikkakunnilla työpaikkojen puute

- velkaantuminen ja vaikeus irtaantua velkakierteestä

Näiden lisäksi Suomessa kevättalvesta 2020 alkanut koronapandemia aiheutti lomautusaallon ja taantumaa, jotka lisäsivät työttömien määrää. Koronapandemia lisäsi avuntarvitsijoiden määrää useilla paikkakunnilla.

Kenellä on oikeus saada ruoka-apua

Ruoka-aputoiminnassa on tärkeää ymmärtää, ettei ruoka-avun tarve ole avuntarvitsijan oma valinta. Monet avuntarvitsijat ovat hyvin uupuneita tilanteeseensa ja kokeneet pettymyksiä etsiessään apua. Kaikkia ruoka-avun saajia tulee kohdella tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Mahdollisuuksien mukaan on hyvä tarjota tilaisuus keskustella ja auttaa selvittämään, mistä pitkäaikaisempaa apua voisi omalla paikkakunnalla saada.

Vaikka ruoka-apu on suunnattu vähävaraisille, se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tarkistetaan hakijoiden taustoja, tuloja tai henkilötietoja. Ruoka-avun hakijan itse ilmaiseva tarve riittää, eli käytännössä se, että hän tulee hakemaan ruoka-apua. On myös hyvä ottaa huomioon, että joskus ensisijainen tarve ei olekaan ruoalle, vaan seuralle tai kuuntelevalle korvalle.

Ruoka-avun on hyvä olla sisällöltään mahdollisimman samanarvoista kaikille. Lähtökohta avun antamiselle on ainoastaan avun tarve, eivätkä siihen vaikuta uskonto, kansallisuus, poliittinen näkökanta, sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuneisuus. Jaetusta ruoasta ei yleensä peritä maksua, eikä ruoka-avun hakijoilta edellytetä osallistumista mihinkään muuhun toimintaan.

Ruoka-apua annetaan tarvitsijoille samoilla periaatteilla seuraavin poikkeuksin:

- Annettavan ruoan/elintarvikkeiden määrä voidaan suhteuttaa kotitalouden kokoon
- Mahdollisuuksien mukaan voidaan pyrkiä huomioimaan erityisruokavaliot (esim. ruoka-aineallergiat, intoleranssit)

Ruoka-avun saajien henkilötietoja kerätään harvoin

Ruoka-avun saajien henkilötietojen kerääminen on harvinaista. Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikenlaisia luonnollista henkilöä

taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä. Henkilötietoja ovat esimerkiksi nimi, puhelinnumero, tieto asiakkuudesta tai yhteiskunnallisesta asemasta. Henkilötietojen käsittelystä säädetään Tietosuojalaissa (2018/1050).

Kerätyt henkilötiedot muodostavat henkilörekisterin. Toiminnan toteuttajan on huolehdittava, että henkilörekisteristä on oma tietosuojaseloste, henkilöt itse tietävät mitä tietoja, minne ja miksi on tallennettu. Kerätessä mitään asiakastietoja, tulee toiminnasta vastaavan tahon olla hyvin perillä tietosuojalainsäädännöstä ja sen asettamista velvoitteista.

Tietosuojalain hengessä asiakasrekisterin perustaminen ruoka-avun toimipisteseen ei ole perusteltua. Mahdollisuus asioida nimettömästi ja tunnistautumatta madaltaa kynnystä turvautua ruoka-apuun. Henkilötietojen kerääminen voi kuitenkin olla perusteltua ruoka-avunkin yhteydessä, esim. ajanvarauksia jakaessa tai kerätessä osallistujia ryhmätoimintaan.

Kuva: Marjaana Malkamäki

Ruoka-apu on enemmän kuin ruokaa

Oheistoiminta ja osallistaminen

Tutkimusten ja selvitysten mukaan moni ruoka-avuntarvitsijoista haluaa tai tarvitsee ruoka-avun lisäksi usein muutakin tukea. Pienituloisuus vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin osallistua esimerkiksi harrastustoimintaan sekä sosiaaliseen kanssakäymiseen. Ruoka-avun lisäksi toiminnassa onkin hyvä pyrkiä mahdollisuuksien mukaan tarjoamaan keskusteluapua, erilaisia tapahtumia, ohjausta ja muuta osallisuutta lisäävää toimintaa.

Ruoka-aputoiminnassa on erittäin tärkeä muistaa, että **ruoka-avun asiakas on myös**

potentiaalinen vapaaehtoinen. Erilaisia järjestely-, kahvitus- ja suunnittelutehtäviä löytyy kaikista yllä mainituista toiminnoista, ja ne voivat olla erittäin tärkeitä osallistumisen paikkoja ruoka-avun asiakkaille. Joskus henkilö ei kuitenkaan voi omien rajoitustensa takia osallistua vapaaehtoistoimintaan ilman toisen apua, tällöin puhutaan tuetusta vapaaehtoistoiminnasta. Vapaaehtoisen rooli tuetussa vapaaehtoistoiminnassa on olla rinnalla kulkija ja tukija toiselle vapaaehtoiselle.

Esimerkkejä oheistoiminnasta ruoka-avun yhteydessä:

- Keskustelukahvilat ja yhteiset ruokailut (erilaiset teemakahvilat: joulukahvila, vohvelikahvila, lautapelikahvila, leffakahvila, pizzakahvila, elämäni biisit -kahvila)
 - Yhdessä ruoan valmistaminen, aamu ja iltapalatapahtumat
 - Ryhmätoiminta, keskusteluryhmät ja toiminnalliset ryhmät
 - Terveys- ja hyvinvointiaiheiset esitykset ja luennot
 - Yhteistyössä kuntien/kaupunkien ja muiden järjestöjen kanssa järjestetty toiminta (esim. velka- tai oikeusneuvonta, erilaiset kurssit, harrastustoiminta, jne.)
 - Kirpputorit, teemapäivien tapahtumat, lapsiperheille suunnattu toiminta
 - Kuuntele mitä ruoka-avun asiakkaat itse toivoisivat ja haluaisivat itse olla mukana tekemässä!
-

Matalan kynnyksen palveluohjaus ruoka-aputoiminnassa

Monella ruoka-apuun turvautuvalla on ruoan puutteen lisäksi muitakin avun tai tuen tarpeita. Ruoka-avussa työskentelevän on hyvä osata ohjata avuntarvitsija ainakin oman paikkakuntansa sosiaalipalveluihin, terveyskeskukseen, Kelaan ja seurakunnan diakoniatyöhön. Ota siis selville, missä nämä sijaitsevat ja miten niihin voi varata ajan asiointia varten. Ruoka-aputoimija voi tarjota kävijöille myös mahdollisuuden käyttää tietokonetta ja asioida netissä omassa toimipisteessään. Usein juuri digivälineiden puute tai osaamattomuus niiden käytössä vaikeuttavat asiointia tämän päivän viranomaispalveluissa.

Matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa voivat antaa työntekijät, vapaaehtoistyöntekijät ja vertaiset. Asiantuntijana ei tarvitse esiintyä, mutta avuntarvitsijalle voi olla suurikin helpotus, että joku auttaa tekemään ajanvarauksen tai selvittämään lähimmän asiointipisteen vaikka netin hakukoneen avulla.

Kannattaa myös kysyä perehdytystä tai jalkautuvaa palveluohjausta oman paikkakunnan Kelasta, sosiaalitoimistosta tai seurakunnan diakoniatyöstä!

Työllisyyden edistäminen ruoka-aputoiminnassa

Ruoka-aputoiminta mahdollistaa monenlaisia työllisyyden edistämisen muotoja. Ohjaus ja neuvonta sekä palkkatukityö, työkokeilu ja kuntouttava työ edistävät työelämävalmiuksia. Joissakin toimipisteissä voi olla mahdollista suorittaa oppisopimuspintoina tutkinnon osia. Joillekin vapaaehtoistehtävät voivat olla sopiva tapa testata jaksamistaan työnteossa.

Tyypillisesti ruoka-aputoiminnan järjestäjä tekee sopimuksen kunnan kanssa palkkatukityön tai kuntouttavan työn tarjoamisesta tai TE-keskuksen kanssa työkokeilusta. Lisätietoja kannattaa kysyä oman kunnan työllisyysyksiköstä tai TE-keskuksesta.

Ruoka-aputoiminta voi tarjota myös oppisopimuskoulutusta tai mahdollisuuksia suorittaa tutkinnon osia esimerkiksi logistiikka-alan tutkinnosta. Tämän osalta kannattaa olla yhteyden oman alueen ammattioppilaitoksiin.

Ruoka-avun hävikkiterminaalit ja logistiikkakeskukset ovat osoittautuneet tehokkaiksi ja mielekkäiksi tukityöllistämisen paikoiksi. Niissä voidaan tarjota pysyvämpää tukea työllisyyspolulle kuin mihin monessa järjestössä resurssit riittävät.

VINKKI PALVELUOHJAUKSESTA

Stadin safkan tiimiin kuuluu kaksi ruoka-avun sosiaaliohjaajaa.

<https://www.hel.fi/sote/stadin-safka/ruoka-avun-sosiaalityo>

VINKKI TYÖLLISTÄMISESTÄ

Tampereen Kierto-hanke tarjoaa työllistämistä ja oppisopimuskoulutusta ruoka-avussa.

<https://www.kiertotaloudestakasvua.fi/>

Vuorovaikutus ja turvallisuus ruoka-aputoiminnassa

Vuorovaikutus ruoka-aputapahtuman aikana

Ruoka-avunhakijoissa on monenlaisia ihmisiä, kaikki tulee kohdata kunnioittavasti, tasapuolisesti ja kuunnellen. On tärkeä pyrkiä huomioimaan ruoka-avun hakijoiden halukkuus vuorovaikutukseen. Monet ruoka-avun hakijat haluavat hakea ruoan mahdollisimman vähäeleisesti ja huomaamatto-

masti, jolloin heidän yksityisyyttään tulee kunnioittaa. Osalle taas ruoka-avun hakeminen voi olla tärkeä sosiaalisen kanssakäymisen hetki, ja tällöin voi itse tarjota keskusteluseuraa. Tärkeää kaikessa vuorovaikutuksessa on se, ettei koskaan kyseenalaisteta yksilön tarvetta ruoka-avulle.

Kuva: Marjaana Malkamäki

Harvinaiset, mutta mahdolliset, turvallisuusriskit ruoka-aputoiminnassa

Ruoka-aputoiminnassa, kuten missä tahansa muussa ihmisten (välisessä) toiminnassa on mahdollisia turvallisuusriskejä. Vapaaehtoistoiminnan tulee olla aina turvallista niin vapaaehtoisille kuin autettaville. Vaikka kaikkien riskien toteutuminen ei ole todennäköistä, on niihin hyvä varautua ennalta, jotta kaikki toiminnassa mukana olevat osasivat:

- Tunnistaa turvallisuusriskejä ennalta
- Toimia omien kykyjensä mukaan turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa
- Tietää kenelle ja miten turvallisuuspuutteista ja -riskeistä ilmoitetaan

Riskeihin varautumalla varmistetaan, ettei ihmisten terveydelle aiheudu vaaraa, ja että tiedetään miten toimia, jos jotain tapahtuu.

Ennakointi on parasta turvallisuuden edistämistä

Koulutus ja sovitut yhteiset toimintatavat ovat tärkeä osa ennakointia. Jokaiselle ruoka-aputapahtumalle on hyvä nimetä vastuussa oleva henkilö, oli kyse elintarvikkejä jakelusta tai yhteisöllisestä ruokailusta.

Koska ruoka-apu toimintaa tehdään pääasiassa sisätiloissa, on vastuussa olevan henkilön tärkeää tietää kyseisestä tilasta:

- Sisäänkäynnit ja hätäpoistumistiet (esim. hätäpoistumistiet esteettömiä, tavarat tai kalusteet ei vaikeuta tiloissa liikkumista tarpeettomasti, miten ovet saa lukittua ja avattua)

- Ensisammutusvälineistön sijainti, kunto ja niiden käytön perusteet
- Valaistuksen päälle- ja poiskytkeminen
- Tiloissa olevat rappuset, kynnykset, terävät kulmat ym., joissa voi sattua tapaturmia
- Auki olevat tilat, joihin rakennuksessa pääsee kulkemaan ilman avainta
- Vapaaehtoisten sijoittuminen: mahdollisuuksien mukaan luonnollisten esteiden, kuten pöydän sijoittelu asiakkaan ja vapaaehtoisen välille
- Toisen vahingoittamiseen soveltuvat välineet (esim. sakset) pois taskuista ja pöydiltä

Lisäksi on hyvä ottaa huomioon:

- Vapaaehtoisilla tukevat jalkineet, ei sandaalit (estää tapaturmia, helpottaa liikkumista), siisti, neutraali ja toiminnan kannalta käytännöllinen vaatetus
- Pyritään varmistamaan, ettei kohdata uhkaavasti käyttäytyvää henkilöä yksin
- Ovella on hyvä olla vapaaehtoinen (ns. ovimies) vastaanottamassa, opastamassa sekä samalla valvomassa sisään tulijoita
- Ympäristön turvallisuudesta huolehtiminen: jakelu tapahtuman jälkeen tilojen tarkastaminen, että tilat ovat tyhjä, valot pois, kylmälaitteiden ovet/luukut kiinni, paikat on siistit, roskat viety jne. ja lähdettäessä tilat tulee lukituksi
- Kaikilla paikalla olevilla vapaaehtoisilla on tiedossa kuka on tapahtuman vastuuhenkilö kyseisellä kerralla ja miten häiriötilanteissa toimitaan.

Uhkaavan henkilön kohtaaminen

Yleensä uhkaavasti käyttäytyvä henkilö kokee tulleen kohdelluksi jollain tavoin epäoikeudenmukaisesti, vaikka tämä ei välttämättä perustuisi tosiseikkoihin. Tällöin on hyvä kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Säilytä maltti ja pysy rauhallisena, älä provosoidu – kiivastunut käytös voi laukaista uhkaavasti käyttäytyvän henkilön toimimaan
- Jätä uhkaavalle tilaa ja säilytä hänen reviirinsä
- Vältä tilannetta, jossa uhkaavasti käyttäytynyt henkilö menettäisi kasvonsa tai joutuisi epämiellyttävään tilanteeseen
- Rauhoita puhumalla selkeästi, lyhyesti ja myötäile, älä keskeytä
- Pidä kädet näkyvissä, älä käännä selkääsi
- Vältä tuijottamista ja äkkinäisiä liikkeitä
- Älä vähättele uhkaajaa tai tilannetta
- Ole mieluummin joustava kuin jyrkkä
- Älä oikaise päihteiden vaikutuksen alaisen tai muuten sekavan henkilön harhoja
- Voita aikaa puhumalla, niin että muita tulisi paikalle
- Pyri ilmoittamaan / hälyttämään niin, että uhkaaja ei huomaa
- Pakene heti, jos tilanne näyttää muuttuvan vaaralliseksi
- Tilanteesta pois pääseminen ja tarvittaessa pakeneminen ja avun hälyttäminen uhka- ja erityisesti väkivaltatilanteissa on suositeltavin ratkaisu!

Uhkaavan henkilön kohtaaminen

Esimerkki 1

Päihtynyt henkilö A tulee paikalle ruoka-jakelun lopussa, kun jonotusnumerot on jo jaettu. Hän huomaa, että paikalle tulee henkilö B, joka päästetään hakemaan ruoka-kassia ja tulkitsee, että häntä myöhemmin tullut henkilö B saa epäreilusti ruokakassin ja hän itse ei. Todellisuudessa henkilö B oli jo hakenut aiemmin jonotusnumeron, mitä henkilö A ei kuitenkaan tiedä tai huomaa ja alkaa uhkaavasti vaatimaan itselleen ruokakassia ruokajakelun ovella olevalta henkilöltä. Tällaisessa tilanteessa pyri selittämään tilanne avoimesti ja tarjoa muita mahdollisuuksia, esim. milloin on seuraava jakelu, onko jostain muualta kaupungissa/kunnassa saatavilla lähipäivinä ruoka-apua. Voit esimerkiksi pyytää henkilöä odottamaan ulkona, että menet tarkistamaan löytyykö hänelle vielä jotakin ruokaa mukaan otettavaksi.

Esimerkki 2

Ruokajakelu on jo päättynyt ja olette tekemässä loppusiivousta ja -järjestelyitä. Lukittuun oveen hakataan nyrkillä ja huudetaan epämääräisiä asioita. Kun henkilöiden äänensävy ja käyttäytyminen vaikuttaa uhkaavalta, pidä ovi lukittuna ja selvitä asia oven läpi keskustelemalla. Kerro miksi et voi päästää henkilöä sisälle ja selvitä mahdollisuuksien mukaan, mistä hän voi hakea tarvittaessa apua. Jos uhkaava käytös jatkuu ja henkilö/t eivät poistu, soita tarvittaessa 112.

Ilmoittaminen hätätilanteessa

Soita 112 tai käytä 112 älypuhelinsovellusta soittamiseen (paikantaa automaattisesti sijainnin)

- Kerro aina kuka olet ja missä olet (osoite ja kaupunki/kunta, esim. Esimerkkitie 1, Esimerkkikunta, Punaisen Ristin esimerkkiosaston tilat)

Kerro rauhallisesti mitä on tapahtunut, esimerkiksi

- Tulipalo
- Missä ja mikä palaa, kuvaile tulipalon laajuutta, onko henkilöitä vaarassa/onko rakennus tyhjä, onko alkusammutusta aloitettu, jne. ja noudata hätäkeskuspäivystäjän ohjeita

Sairauskohtaus tai tapaturma

- Kuvaile oireita tai vammaa, arvioi ikä, kerro mitä ensiaputoimia on tehty, noudata hätäkeskuspäivystäjän ohjeita.

Uhka- tai väkivaltatilanne

- Kuvaile mitä on tapahtunut (esim. uhkaava henkilö haastaa riitaa ja uhkailee ihmisiä, onko joku pahoinpidelty); monta tekijää on ja jos ovat poistumassa tai jo poistuneet, anna tuntomerkkejä (sukupuoli, ikä, pituus, ruumiinrakenne, vaatetus, hiusten väri ym.); jos tekijät ovat poistuneet, niin mihin suuntaan, kerro onko aiheutunut henkilövahinkoja.

Hätäkeskuspäivystäjä antaa neuvoja ja kysyy tarvittavat tiedot, jos ei itse muista kertoa.

Ikävän tapahtuman jälkeen

Ikävän tapahtuman jälkeen on tärkeää muistaa jälkihoito. Tarvittaessa kootkaa paikalla olleet keskustelemaan tilanteesta ja sen aiheuttamista tuntemuksista. Hyödyntäkää tarvittaessa henkisen tuen koulutuksen käyneitä ja kääntykää tarvittaessa ammattivun puoleen. Jos kyseessä on rikos tai epäily rikoksesta, tehkää rikosilmoitus poliisille.

Ruoka-apu.fi ja tiedottaminen ruoka-aputoiminnasta

Ruoka-apu.fi on ruoka-avun yhteinen ilmoitustaulu

Ruoka-apu.fi palvelee ruoka-apua etsiviä ja järjestäviä. Sivulta löytyvät ajantasaiset tiedot ruoka-apatapahtumista ja yhteisöllisistä ruokailuista valitulla alueella. Tapahtumia voi tarkastella kartan, listan tai kalenterinäköymän avulla. Kunkin tapahtuman tarkemmat tiedot sekä yhteyshenkilöt löytyvät tapahtumailmoituksesta.

Sivuston tapahtumien ilmoittajia ovat rekisteröityneet toimijat, kuten yhdistykset, seurakunnat ja kunnalliset toimijat. Muiden muassa Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Stea, Suomen Punainen Risti, Sininauhaliitto ja Työttömien keskusjärjestö suosittavat ruoka-apatapahtumista tiedottamista Ruoka-apu.fi:ssä. Sivun tarkoituksena on koota tieto ruoka-apatapahtumista avoimesti kaikkien tarvitsijoiden saataville.

Tapahtumien ilmoittamiseksi ruoka-apu-toimija tarvitsee käyttäjätunnuksen. Käyttäjätunnus on henkilökohtainen ja se haetaan sähköisellä lomakkeella. Käyttäjätunnukset ja sivuston käyttäminen ovat maksuttomia.

Käyttäjätunnukset saatuaan ilmoittaja pääsee kirjautumaan sivulle. Tapahtumat-painikkeen kautta pääsee luomaan uusia tapahtumailmoituksia tai muokkaamaan jo luotuja. Tunnuksia kannattaa olla ainakin kahdella työntekijällä, jottei loma-ajat aiheuta ongelmia. Kaikki saman toimipisteen

työntekijät ja vapaaehtoistyöntekijät pääsevät hallinnoimaan yhteisiä ilmoituksia tunnuksillaan.

Ruoka-apu.fi-palvelun on tuottanut Kirkkopalvelut ry:n Osallistava yhteisö -hanke yhteistyökumppaneineen.

Muu tiedottaminen ruoka-avusta

Ruoka-avusta tiedottaminen tulisi suunnata siten, että se tavoittaa mahdollisimman hyvin eniten apua tarvitsevia vähävaraisia ihmisiä ja heidän läheisiään. Tiedottaminen tulee suunnitella paikallisista lähtökohdista käsin ja käyttää useita eri kanavia.

Esimerkkejä käytetyistä kanavista:

- Ruoka-apu.fi
- Ruoka-aputoimijan omat verkkosivut/ paikallisen ruoka-apu verkoston sivut
- Sosiaalinen media (Facebook, Instagram ym.)
- Lehti-ilmoitukset
- Kauppojen, kirjastojen, asukastilojen ym. ilmoitustaulut
- Sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteet
- Kunnan/kaupungin sosiaalitoimen välityksellä
- Paikallisradio

- ”Puskaradio”, eli kävijät kertovat tutuilleen ja he omille tutuilleen
- Muiden järjestöjen ja seurakuntien tiedotuskanavat
- Muut verkostot

Erityisen tärkeää on miettiä keinoja tavoittaa niitä, joita on yleensä kaikkein vaikeinta tavoittaa, kuten henkilöt, jotka eivät ole sosiaali- tai terveyspalvelujen piirissä, ovat asunnottomia tai eristäytyneitä. Tällöin tarvitaan etsivää työtä ja yhteistyötä esimerkiksi sosiaalityön, diakoniatyön tai kotihoiton kanssa.

Erinomaisia vinkkejä viestintään löydät Luonnonvarakeskuksen kokoamasta *Tieto kiertämään* -viestintäoppaasta ruoka-aputoimijoille!

https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/yhteiset/tuet-ja-kehittaminen/viestintaopas_ruoka-aputoimijoille-luke-pdf.pdf

Ruoka-apu on näköalapaikka – kerro havaintosi muille!

Ruoka-avussa toimiessa olet erittäin tärkeällä paikalla näkemässä mitä kentällä tapahtuu.

- Miten ruoka-avun asiakkaat voivat?
- Muuttuuko hakijoiden määrä?
- Riittääkö lahjoitettu hävikkiruoka vastaamaan tarpeisiin?
- Näkyykö uusia asiakasryhmiä jonossa?
- Mitkä toimintatavat lisäävät avunsaajien hyvinvointia?
- Minkälaisia kokemuksia saatte uusista kokeiluista?

Havainnot on hyvä kerätä oman toiminnan kehittämiseksi, ja niitä kannattaa jakaa myös oman työyhteisön ulkopuolelle. Havainnoista voi kertoa vaikka tiedotteen avulla, somekanavissa tai välittämällä koonnin oman kunnan päätöksentekijöille. Kallisarvoinen kokemustieto voi auttaa muuttamaan rakenteita niin, että yhä harvemman tarvitsisi turvautua ruoka-apuun.

Osallistuminen yhteisiin tilaisuuksiin ja koulutuksiin on aina suositeltavaa. Toisia tavatessa on mahdollista jakaa kokemuksia ja saada uusia ideoita.

Liitteet

Sopimus elintarvikkeiden lahjoittajan ja vastaanottajan välillä

Omavalvontasuunnitelma (esimerkki)

Vapaaehtoisuusruoka-aputoimintaan

Sopimus elintarvikkeiden lahjoittajan ja vastaanottajan välillä

Tämän sopimusmallin ehdot tai muu sisältö eivät ole määrämuotoisia. Sopimusmallissa esitettyjen velvoitteiden soveltuvuus on tarkistettava ja niitä on tarvittaessa muokattava tai poistettava tapauskohtaisesti ennen sopimuksen käyttämistä.

Tämän sopimuksen puitteissa

_____ (lahjoittaja) voi luovuttaa

_____ lle (vastaanottaja)

elintarvikkeita ruoka-apuun seuraavin ehdoin:

1. Lahjoitettavien elintarvikkeiden käyttötarkoitus

Lahjoitetut elintarvikkeet käytetään ainoastaan hyväntekeväisyyteen. Lahjoitettuja tuotteita ei saa toimittaa myytäväksi tai muuten hyödyntää kaupallisesti. Lahjoitetuista elintarvikkeista valmistetuista aterioista voi kuitenkin periä omakustannushinnan eli suoraan valmistamiseen liittyvät kulut. Lahjoittamisessa noudatetaan ruoka-apun asiakkaiden tasa-arvoista ja yhdenvertaista kohtelua.

2. Lahjoitettavien elintarvikkeiden laatu

Lahjoittaja vastaa siitä, että luovutettavat elintarvikkeet ovat laadukkaita ja syömäkelpoisia sillä hetkellä, kun ne luovutetaan. Mikäli elintarvikkeet eivät täytä edellä mainittuja ehtoja, ne jäävät lahjoittajan vastuulle.

3. Viimeinen käyttöpäivä -merkintä (VKP)

VKP-merkittyjä elintarvikkeita voidaan luovuttaa vastaanottajalle viimeisen käyttöpäivän klo ___ mennessä. Näin varmistetaan se, että

- lahjoitetut elintarvikkeet voidaan luovuttaa edunsaajille viimeisen käyttöpäivän aikana, TAI
- lahjoitetut elintarvikkeet pakastetaan asianmukaisesti ja käytetään viimeistään 2 kk kuluessa.

4. Lahjoituksen ulkopuolelle rajatut elintarvikkeet

Seuraavia elintarvikkeita ei lahjoiteta lainkaan:

- tuore kala ja äyriäiset, raa'at kalatuotteet (graavi, kylmäsavu)
- tuorejuusto (viimeisellä käyttöpäivällä merkityt juustot)
- alkoholijuomat, tupakkatuotteet, tupakointivälineet ja nikotiinivalmisteet
- markkinoilta pois vedetyt tuotteet.

5. Lahjoittajan kuljetuslaatikoiden käyttö

Lahjoituksen vastaanottaja voi kuljettaa lahjoitettuja elintarvikkeita lahjoittajan tai elintarvike-teollisuuden numeroiduissa kuljetuslaatikoissa, ja sitoutuu palauttamaan ne takaisin lahjoittajalle. Lahjoituksen vastaanottaja pitää kuljetuslaatikoista kirjaa.

6. Lahjoitusten nouto- tai toimitusajat

Ruoka-apuun tarkoitettut elintarvikkeet noudetaan/toimitetaan erikseen sovittuna ajankohtana (sopimusliite). Aikatauluihin tulevista poikkeuksista ilmoitetaan aina yhteyshenkilölle (ks. yhteystiedot sopimuksen lopussa). Lahjoituksen vastaanottajan yhteyshenkilö ilmoittaa elintarvikkeita noutaville henkilöille mahdollisista poikkeuksista.

7. Toiminnan vaatimustenmukaisuus

Lahjoittaja vastaa luovutettavien tuotteiden lain ja viranomaissäännösten (Ruokavirasto) mukaisesta käsittelystä ja säilyttämisestä niiden luovuttamiseen saakka. Vastuu lahjoitettujen tuotteiden turvallisesta säilyttämisestä siirtyy vastaanottajalle sillä hetkellä, kun tuotteet on vastaanotettu.

Lahjoituksen vastaanottaja noudattaa lainsäädännön vaatimuksia ja viranomaisohjeita. Toiminnassa huomioidaan erityisesti elintarviketurvallisuusviranomaisen (Ruokavirasto) ohjeistus.

Kylmäsäilytystä vaativat elintarvikkeet säilytetään ja kuljetetaan lainsäädännön mukaisissa lämpötiloissa ja olosuhteissa.

Huoneisto, josta jaetaan kylmäsäilytystä vaativia elintarvikkeita, on tarkoitukseen sopiva. Huoneistosta on tehty ilmoitus paikalliseen elintarvikevalvontaan.

Lahjoitetut, herkästi pilaantuvat elintarvikkeet pakastetaan tai luovutetaan kuluttajalle ennen viimeisen käyttöpäivän umpeutumista. Parasta ennen -merkityn elintarvikkeen voi luovuttaa päiväyksen jälkeen, jos siinä ei ole merkkejä pilaantumisesta.

Elintarvikkeita ruoka-apuun käyttävälle toimijalle annetaan tarvittavat tiedot tuotteista:

- Kerrotaan tuotteelle suositeltu käyttöajankohta ja käyttötapa.
- Pakastettuun tuotteeseen on merkitty pakastuspäivämäärä. Luovutuksen yhteydessä mainitaan: "Tuote on pakastettu. Sulatettu tuote tulee käyttää pian, eikä sitä saa jäädyttää uudelleen."

Lahjoituksen vastaanottaja noudattaa toiminnassaan syntyvän jätteen käsittelyssä lainsäädännön vaatimuksia.

8. Sopimukseen liittyvien epäselvyyksien käsittely

Sopimusosapuolet pyrkivät kaikissa epäselvissä tilanteissa avoimeen keskusteluun tilanteen ratkaisemiseksi. Yhteinen tavoite on lahjoitustoiminnan kehittäminen mahdollisimman joustavaksi ja toimivaksi.

9. Sopimuksen voimassaoloaika

Tämä sopimus on voimassa _____ – _____. Vähintään kuukausi ennen sopimuksen voimassaolon päättymistä pidetään yhdessä arviointipalaveri, jossa neuvotellaan sopimuksen jatkumisesta.

10. Sopimuksen irtisanominen

Tämä sopimus voidaan irtisanoa kumman tahansa osapuolen toimesta. Irtisanomisaika on molemmiin puolin _____ kk. Ennen irtisanomista sopimusosapuolet käyvät keskustelun, jotta molemmat osapuolet ovat tietoisia irtisanomiseen johtaneista syistä.

Paikka ja päiväys

Lahjoittaja

Vastaanottaja

Allekirjoitus

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Nimenselvennys

Lahjoittajan yhteyshenkilö

Vastaanottajan yhteyshenkilö

Nimi

Nimi

Puhelin, sähköpostiosoite

Puhelin, sähköpostiosoite

Liitteet

Elintarvikelahjoitusten nouto-/toimitusajat

Ruokaviraston ohje ruoka-apuun luovutettavista elintarvikkeista (Eviran ohje 16035/2)

OMAVALVONTASUUNNITELMA

1. Jakelupaikan yhteystiedot, vastuutaho sekä -henkilö

Jakelupaikka:

Paikan nimi
Katuosoite
Postinumero ja -toimipaikka

Jakelupaikan vastuutaho:

Osaston nimi
Katuosoite
Postinumero ja -toimipaikka

Jakelupaikan yhteyshenkilö:

Nimi
Organisaatio
Puhelinnumero
Sähköposti

Jakelupaikan vastuuhenkilö:

Nimi
Organisaatio
Puhelinnumero
Sähköposti

2. Toiminnan kuvaus

[Mitä toiminnassa tehdään, milloin toimintaa tehdään, kenelle toiminta on suunnattu. Ketkä toimintaa hoitavat. Minkälaisia elintarvikkeita jaetaan. Esimerkiksi: *”Esimerkkiosasto jakaa kauppojen ylijäämäelintarvikkeita kunnan/kaupungin vähävaraisille ihmisille kerran viikossa maanantaisin kello 18-20. Elintarvikkeiden kuljettamisesta, varastoinnista, lajittelusta ja jakamisesta vastaavat Esimerkkiosaston vapaaehtoiset. Elintarvikkeet ovat alkuperäispakkauksissa olevia ”parasta ennen” päiväyksen ylittäneitä tuotteita sekä helposti pilaantuvia ”Viimeinen käyttöajankohta/käyttöpäivä” merkinnällä olevia tuotteita niiden viimeisenä käyttöajankohtana sekä pakastettuna tuon ajankohdan yli.”*]

3. Elintarvikkeiden hankinta, vastaanottotarkistus ja kuljetus

[Mitkä elintarvikealantoimijat (yrityksen/toimijan nimi, toimipaikka) luovuttavat elintarvikkeita ruoka-apuun. Mitä elintarvikkeita kukin yritys/toimija luovuttaa, esimerkiksi pakattuja/pakkaamattomia, parasta ennen päiväyksen ylittäneitä/ennen ko. päivää, viimeinen käyttöajankohta/käyttöpäivä tuotteita tai kyseisiä tuotteita pakastettuina yli päiväyksen, muita taloustarvikkeita, kuten vessapaperia ym. sekä millä periaatteella tuotteita jaetaan ruoka-avun hakijoille, eli parasta ennen päiväyksen ylittäneet tuotteet jaetaan esimerkiksi 3 päivän sisällä, pakastetut viimeisen käyttöpäivän/ajankohdan ylittäneet tuotteet jaetaan esimerkiksi 2 viikon sisään ja luovutetaanko ne pakastettuina/sulatettuina. Miten lämpötilojen seuranta tehdään, missä vaiheessa ja kuinka usein, kuinka ne kirjataan ja kuka sen tekee. Miten tuotteiden kunto varmistetaan vastaanotettaessa ja ennen luovuttamista ruoka-avun hakijalle. Miten elintarvikkeiden kuljetus järjestetään ja siinä varmistetaan elintarvikkeiden säilyvyys ja turvallisuus sekä kuka sen hoitaa ja millä välineistöllä/kalustolla? Pidetäänkö elintarvikkeiden vastaanottotilanteista kirjaa? Jotakin muuta, mitä otettava huomioon hankinnassa, vastaanotossa ja kuljetuksessa?]

4. Elintarvikkeiden varastointi jakelupisteessä

[Missä elintarvikkeet varastoidaan? Jääkappien ja pakastimien määrä ja tyyppi, missä ja miten ei-kylmäsäilytystä vaativat elintarvikkeet säilytetään. Millä periaatteella tuotteet jaetaan eri säilytystiloihin. Miten jääkaappeja ja pakastimia käytetään (esimerkiksi jos kaapit eivät ole päällä jatkuvasti, kuinka paljon ennen elintarvikkeiden sijoittamista sinne ne laitetaan päälle), miten usein ja miten jääkaappien ja pakastimien sekä muiden säilytystilojen puhtaudesta huolehditaan. Kuinka usein ja miten varastoitujen

tuotteiden kunto tarkistetaan ja varmistetaan "varastokierto". Miten kauan eri elintarvikkeita säilytetään ennen jakelua ja kuinka kauan yli jääneitä tuotteita varastoidaan ennen asianmukaista hävittämistä. Jotakin muuta, joka huomioidaan elintarvikkeiden varastoinnissa?]

5. Tuotteiden jakelun toteuttaminen

[Miten tuotteet jaetaan ruoka-avunhakijoille, esimerkiksi valmiiksi pussitettuina tai hakijat omiin kasseihin pöydiltä/hyllyiltä. Luovuttaako elintarvikkeet vapaaehtoinen vai saako hakija itse ottaa? Miten pussittaminen tai tuotteiden esille laittaminen hoidetaan? Esimerkiksi vapaaehtoiset pussittavat huoneen lämmössä säilyvät tuotteet kasseihin ennen jakelua ja helposti pilaantuvat kylmäsäilytystä vaativat elintarvikkeet otetaan kylmäkalusteista ja laitetaan kasseihin hakijan tullessa noutamaan ruokakassia. Vaihtoehtoisesti tuotteet voivat olla pöydillä ja kylmäkalusteissa, joista ruoka-avunhakijat voivat itse valita tuotteita tietyn määrän per hakija. Miten tuotteiden kunto varmistetaan jakelun aikana ja miten hävittäminen hoidetaan? Miten huolehditaan kylmä/kuumasäilytystä vaativien elintarvikkeiden lämpötiloista? Jaetaanko tuotteet alkuperäispakkauksissa? Miten pakkaamattomien elintarvikkeiden jakelu hoidetaan? Jotakin muuta tuotteiden jakamiseen liittyen?]

6. Riskien arviointi ja tunnistaminen

[Missä ruoka-aputoiminnan vaiheissa on riskejä - vastaanotto, kuljetus, varastointi, jakelu? Kuinka riskejä pyritään hallitsemaan? Kuinka ruoka-avunhakijoita ohjeistetaan elintarvikkeiden käyttämisestä ja välitetään tietoa niiden säilytyshistoriasta ja säilyttämisestä jatkossa, huomiota vaativa tilanne esimerkiksi pakastettuna säilytettyjen helposti pilaantuvien elintarvikkeiden säilyttäminen yli viimeisen käyttöpäivän/ajankohdan pakastettuna ja luovutetaan sulatettuna, edellyttää ohjeistamista. Kuinka varastokiertoa toteutetaan? Jotakin muuta, mihin liittyy riskejä ja tunnistetaan niitä sekä kuinka niitä pyritään hallitsemaan?]

7. Vapaaehtoisten hygienia ja koulutus

[Kuinka jakeluun osallistuvat vapaaehtoiset koulutetaan? Perehdytetäänkö jakelutapahtumien yhteydessä asioita kunakin jakelukertana (jokainen jakelukerta on aina erilainen)? kuka vastaa koulutuksesta ja perehdyttämisestä? Mitä koulutetaan ja perehdytetään? Esimerkiksi omavalvontasuunnitelman toimintaohjeet, käytännön tehtävät, Eviran ohjeistukset. Kuinka henkilökohtaisesta hygieniasta huolehditaan ja millaiset mahdollisuudet siihen on? Jotakin muuta vapaaehtoisten hygieniaan, koulutukseen ja perehdytykseen liittyen?]

8. Puhtaanapitosuunnitelma

[Miten eri tilat ja paikat pidetään puhtaina, kuinka usein niitä siivotaan? Mitkä kaikki tilat ja paikat siivotaan? Miten ja millä välinein paikat ja tilat siivotaan?]

9. Jätehuoltosuunnitelma

[Missä sijaitsee jätehuone? Miten jäteastioita on sijoitettu tiloihin ja millaisia ne ovat? Milloin jätteet viedään tiloista? Miten syntyneet roskat lajitellaan?]

10. Ruokamyrkytyspäilykset ja valitusten käsittely

[Kuka vastaa valitusten käsittelystä ja ruokamyrkytyspäilyksien käsittelystä? Keneen ollaan valitustilanteissa yhteydessä jatkoselvittelyn vuoksi (esimerkiksi piirin työntekijä)? Keneen ollaan ruokamyrkytyspäilystilanteissa yhteydessä (esimerkiksi kunnan elintarvikevalvontaviranomainen)? Dokumentoidaanko valitukset ja ruokamyrkytyspäilykset? Jotakin muuta, mitä näissä tilanteissa tehdään tai tulee huomioida?]

11. Käyttö- ja jätevedet

[Onko tilassa juokseva vesi ja viemärit? Montako vesipistettä on ja onko vapaaehtoisilla käytettävissä paikkaa käsienpesuun ja WC-käyntiä varten? Jotakin muuta huomioitavaa käyttö- ja jätevesiin liittyen?]

12. Omavalvonnan asiakirjojen säilytys ja päivitys

[Missä säilytetään omavalvontasuunnitelmaa ja omavalvonnan tallenteita (esim. kirjaukset elintarvikkeiden säilytys/kuljetus/varastointilämpötiloista, kylmäkalusteiden lämpötilakirjaukset, elintarvikkeiden vastaanottotilanteet ym.) Kuinka usein omavalvontasuunnitelmaa päivitetään? Esimerkiksi "... päivitetään aina tarvittaessa tai vähintään kerran vuodessa."]

Päiväys ja allekirjoitukset

Vapaaehtoisopimus ruoka-aputoimintaan

Tämän sopimusmallin ehdot tai muu sisältö eivät ole määrämuotoisia. Sopimusmallissa esitettyjen velvoitteiden soveltuvuus on tarkistettava ja niitä on tarvittaessa muokattava tai poistettava tapauskohtaisesti ennen sopimuksen käyttämistä.

1. Vapaaehtoisen tiedot

Vapaaehtoisen sukunimi ja etunimet _____

Katuosoite _____

Postinumero _____

Postitoimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Sähköposti _____

Syntymäaika (pp.kk.vvvv) _____

2. Ruoka-aputoimijan yhteys henkilön tiedot

Yhteys henkilön sukunimi ja etunimet _____

Osoite _____

Postinumero _____

Postitoimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Sähköposti _____

3. Vapaaehtoistoiminnan alkaminen ja päättyminen

Toiminta alkaa: _____ (päivämäärä)

Toiminta päättyy: _____ (päivämäärä)

4. Vapaaehtoisen ja ruoka-aputoimijan tehtävät, oikeudet ja velvollisuudet

Vapaaehtoinen osallistuu taitojensa ja kiinnostuksensa mukaisiin, hänelle osoitettuihin ruoka-aputoiminnan tehtäviin, joihin hänelle annetaan riittävä opastus ja tuki. Tehtävissään hän noudattaa työyhteisön sääntöjä, jotka on hänelle selostettu.

Allekirjoittanut ruoka-aputoimija on ottanut vapaaehtoistyöhön osallistuvalla tapaturmavakuutuksen.

Vapaaehtoisella on velvollisuus keskustella mahdollisesta ongelmatilanteesta ruoka-aputoimijan edustajan kanssa ja oikeus saada apua, jottei hänen tarvitse yksin kantaa vastuuta asian selvittämisestä.

Paikka

Päiväys

Vapaaehtoinen

Sitoudun noudattamaan edellä olevan sopimuksen kohtia ja ymmärrän, että näiden rikkominen johtaa tämän sopimuksen purkautumiseen.

Henkilötietojani saa tallettaa allekirjoittaneen ruoka-aputoimijan henkilörekisteriin henkilörekistereistä annetun säännösten mukaisesti.

(Allekirjoitus)

Ruoka-aputoimijan edustaja

(Allekirjoitus)

Lisätietoa ruoka-aputoiminnasta

Muun muassa seuraavista lähteistä:

Luonnonvarakeskus – <https://www.luke.fi/>

Ruoka-apu.fi – <https://ruoka-apu.fi/>

Ruokavirasto – <https://www.ruokavirasto.fi/>

Satakunnan Yhteisökeskus – <https://www.yhteisokeskus.fi/>

Sininauhaliitto – <https://www.sininauhaliitto.fi/>

Stadin safka – <https://www.hel.fi/sote/stadin-safka/>

Suomen Punainen Risti – <https://www.punainenristi.fi/>

Työttömien keskusjärjestö – <https://tyottomat.fi/>

Vantaan Yhteinen pöytä – <https://www.yhteinenpoyta.fi/>

Vapaaehtoistyö – <https://vapaaehtoistyö.fi/fi>